

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕЦЕНАТСТВА І СПОНСОРСТВА	7
1.1. Методологія дослідження меценатства і спонсорства	7
1.2. Історична ретроспектива механізму адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства	59
1.3. Сутність, поняття та механізм адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства в Україні	92
Висновки до розділу 1	114
РОЗДІЛ 2. МЕЦЕНАТСТВО ТА СПОНСОРСТВО ЯК ОБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	118
2.1. Нормативно-правове регулювання меценатства і спонсорства в Україні	118
2.2. Суб'єкти меценатської та спонсорської діяльності	144
2.3. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері меценатства та спонсорства	170
2.4. Ключові вектори розвитку національного законодавства та зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства	187
Висновки до розділу 2	204
ВИСНОВКИ	210
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	217

ПЕРЕДМОВА

У статті 52 Конституції України визначено, що держава забезпечує та підтримує благодійну діяльність. Благодійна діяльність в Україні є однією з форм громадської активності та культури. Специфічним видом благодійної діяльності є меценатство. Водночас спонсорство, на наше переконання, не може бути формою благодійної діяльності, оскільки його здійснюють небезкорисливо: спонсор має на меті отримання так званої вигоди матеріального або нематеріального характеру, спонсорство радше асоціюється з поняттям «соціально відповідальний бізнес». На жаль, слід констатувати, що меценатство як форма благодійної діяльності в Україні недостатньо розвинене, на противагу цьому, спонсорство активно поширюється, воно стало невід'ємним елементом комунікативної політики держави. Відродження суспільного та наукового інтересу до таких особливих видів соціально-економічної діяльності, як меценатство та спонсорство, є наслідком процесів, які тривають в Україні з початку 90-х років минулого століття. Сучасному етапу суспільного становлення притаманні посилення негативного впливу на навколишнє середовище й загострення глобальної екологічної кризи, збільшення чисельності соціально незахищених верст населення тощо. Через політичні, економічні, соціальні чинники держава не спроможна розв'язувати соціальні проблеми, а механізми соціальної допомоги та підтримки не є достатньо ефективними. Загострення ситуації зумовлює необхідність застосування альтернативних джерел підтримки населення, поміж яких меценатство та спонсорство. Зокрема, упродовж 2018 року сума благодійної допомоги, яку надали 89 благодійних фондів та організацій, становила близько 2 млрд грн, а в рейтингу благодійності, який щорічно проводить британська організація Charity Aid

Foundation, Україна посідає 90 місце (2016 року – 106 місце). Водночас, за результатами проведеного нами анкетування громадян, сфери меценатства та спонсорства розділено так: освіта й наука – 25%; охорона здоров'я, захист довкілля – 20%; мистецтво, а саме колекціонування, виставкова, археологічна та реставраційна діяльність, – 18%; інноваційні проекти – 9%; видавнича діяльність, зокрема співробітництво з видатними діячами науки, письменниками та видавництвами України, – 8%; соціальний захист – 5%; інші напрями – 15%. Поширеним напрямом спонсорства є розвиток і фінансова підтримка бізнес-проектів.

Меценатську та спонсорську діяльність у сучасній соціальній політиці України в контексті розв'язання нагальних проблем розглядають як важливий громадський ресурс, потенціал якого потребує дослідження і правового регулювання. У зв'язку із цим меценатство та спонсорство стали об'єктом уваги законодавців й учених. Утім нормативна неврегульованість аналізованих форм діяльності спричиняє виникнення правових колізій і прогалин.

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання меценатства та спонсорства в Україні характеризується низкою недоліків, головними з яких є: невизначеність адміністративно-правового статусу суб'єктів меценатства та спонсорства; брак фундаментальних нормативно-правових актів, які мають регламентувати питання меценатства та спонсорства, що ускладнює доступ осіб до отримання меценатської допомоги в тих випадках й обсягах, які забезпечували б гарантовані Конституцією та законами України права, зокрема у сферах освіти, мистецтва, охорони культурної спадщини, науки й наукових досліджень; недостатня ефективність механізму адміністративно-правового регулювання меценатської і спонсорської діяльності; відсутність конкретного центрального органу виконавчої влади у сфері меценатської та спонсорської діяльності.

За таких умов постає необхідність дослідження нормативно-правового регулювання меценатства і спонсорства в Україні;

визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів меценатської та спонсорської діяльності; засад адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері меценатства і спонсорства; виокремлення напрямів розвитку національного законодавства й вивчення іноземного досвіду адміністративно-правового регулювання меценатства і спонсорства, а також розроблення на цій підставі пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення національної нормативно-правової бази, яка врегульовує досліджувану сферу діяльності.

Попри наявність вагомого доробку вчених в аналізованій сфері, залишається чимало недосліджених питань, пов'язаних із необхідністю розроблення законодавчого механізму для регулювання меценатської та спонсорської діяльності з метою запобігання легалізації незаконних прибутків, а також усунення неоднозначності в тлумаченні благодійництва, спонсорства та меценатства. Сукупність цих чинників і зумовила вибір теми дослідження.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕЦЕНАТСТВА І СПОНСОРСТВА

1.1. Методологія дослідження меценатства і спонсорства

Підвищення добробуту населення, якості та рівня його життя – ключова проблема державної політики і одна з головних цілей розвитку нашої країни. Добробут населення служить показником задоволеності людей своїм життям з точки зору різних потреб та інтересів, що виражаються через індикатори рівня і якості життя. Також на рівень життя незахищених верств населення, поряд із забезпеченням відповідного рівня соціальних стандартів, впливає також те, який відсоток її населення займається благодійною діяльністю. В Україні, на жаль, цей відсоток не такий великий, яким міг би бути, зважаючи на давні традиції меценатства і спонсорства.

Благодійництво в українській традиції займає значне місце. Відомими меценатами свого часу були інтелектуальні, високоосвічені, успішні люди: П. Могила, І. Мазепа, Г. Галаган, родини Терещенків та Ханенків та інші, які зробили великий внесок у розвиток української культури, освіти, науки¹. Нескінченний перелік славних імен благодійників, меценатів. І ця «нескінченність» виступає переконливим доказом того, що ми маємо справу не з епізодом, не з окремими факторами. Мова йде про

---

¹ Розвиток благодійництва в сучасній Україні. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1367>.

серйозне явище, що отримало найширше поширення, про певну форму світовідчуття й буття, коли сама благодійність, характеризує все свідоме життя людини, стає способом його існування. І тут слід особливо підкреслити, що традиції благодійності та меценатства, засновані на християнській моралі, причетності, патріотизмі, милосерді, а часом просто на бажанні прославитися або отримати нагороду, повинні послужити орієнтиром для держави, суспільства й бізнесу. На думку В. О. Ключевського, благодійність – це «слово з дуже спірним значенням й з дуже простим змістом, його багато по-різному тлумачать та всі однаково розуміють»¹.

Сьогодні благодійний сектор в Україні тільки формується і не справляє відчутний вплив на національну економіку та суспільні відносини. Так, спостерігаються зміни у взаємовідносинах «об'єкта» та «суб'єкта» благодійності. Поряд з традиційними формами благодійності, такими як філантропія, піклування, патронат, волонтерство, меценатство – з'являються інноваційні форми, адаптовані до сучасних умов, котрі враховують особливості трансформації соціально-економічних відносин в умовах сучасної України. Це вимагає наукового аналізу: теоретичного обґрунтування та практичного застосування. Так, в даний час спостерігається процес активізації й поширення таких інноваційних форм як ендаумент, фандрейзинг, венчурна благодійність, краудфандинг.

Поглиблений науково-теоретичний аналіз показує, що благодійність – це необхідна ознака державності. Держава як найважливіший суб'єкт організації суспільних відносин організовує свою діяльність не тільки шляхом владних проявів, а й за допомогою суспільно-значущих дій позитивного характеру. Такою і є благодійність як один з важливих та ефективних важелів управління суспільством, забезпечення його цілісності, функціонування та розвитку. Благодійність, таким чином, є необхідною умовою діяльності держави, здійснення його соціальних функцій як важлива складова його соціальної політики.

¹ Ключевский В. О. Добрые люди Древней Руси. Сергиев Посад, 1892. 20 с.

Для успішного розвитку суспільства держава повинна визнати благодійність державно-значущою діяльністю, важливою складовою своєї соціально-економічної політики. Зрозуміло, ця діяльність, як і інша державно-владна діяльність, повинна бути одягнена в правову форму. Для цього необхідно реалізувати ряд законодавчих, організаційних та інших заходів, що сприяють активізації та пропаганді благодійної діяльності.

Перш за все, слід підкреслити, що благодійність – це найважливіша загальнолюдська, гуманістична цінність, одна з найважливіших складових громадянського суспільства, саме суспільства, а не держави. Однак, будучи функцією суспільства, благодійність не може здійснюватися поза державним регулюванням, поза впливом держави. Перш за все, це пояснюється тим, що благодійна діяльність повинна здійснюватися в рамках законів, що видаються державною владою. З іншої сторони, саме держава здійснює контроль за діяльністю суб'єктів благодійності.

Примітно, що у країнах Заходу держава активно підтримує розвиток благодійництва, меценатства і спонсорства, створюючи для цього сприятливі умови. Так, у Бельгії та Великій Британії передбачене стимулювання спонсорства шляхом вилучення суми, витраченої на рекламу та маркетингові операції, з обсягів, що обкладаються податком. В Австрії та Франції спонсорство трактується як маркетингові витрати компанії на рекламу, що не оподатковуються. У США розмір добродійних пільг складає до 10% доходу компанії; з пожертв у грошовій формі можна отримати податкове вирахування в межах 50% річного доходу, з пожертв не в грошовій формі – 20–30%. В Угорщині дозволено відрахування на меценатство 70% прибутку підприємств і компаній, Німеччині – 33,2%¹.

Цю проблематику досліджували такі науковці, як В. Б. Авер'янов, С. С. Алексеев, Д. А. Александров, Р. Г. Аapresян,

¹ Венгловський А. Дарунки понад. URL: <http://fuib.com/ua/press/media/2005-10/4/>.

Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, І. Л. Бородін, О. В. Безпалько, Є. В. Донін, О. М. Донік, Р. А. Калюжний, С. В. Ківалов, Л. В. Коваль, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, В. І. Курило, Д. М. Лук'янець, С. В. Матяж, Р. С. Мельник, С. А. Ошеров, С. В. Тихомиров, Б. Г. Тукумцев, Л. А. Сенека, Р. А. Сербин, О. О. Стрельнікова, О. Г. Стрельченко, В. К. Шкарупа, Б. Ю. Шапира та Є. Б. Царапкіна тощо. Все ж таки ця тема настільки актуальна, що спонукає до подальшого її дослідження.

Досліджуючи дану проблематику, нам потрібно чітко з'ясувати значення основних термінів, котрі забезпечують єдність інтерпретації й порівнянність емпіричних даних – системи операціональних ознак-індикаторів благодійності як різновиду соціальної практики.

Так, одним з перших наукове пояснення благодійності дав Белінський В. Г., трактуючи благодійність як надання допомоги, в основі якої лежить любов до ближнього¹. Взагалі, термін «благодійність» походить від староруського «благое деянье», що означало творити добро нужденним.

Законодавство України дає визначення благодійної діяльності як добровільної особистої та/або майнової допомоги для досягнення визначених цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара².

Отже, найчастіше благодійність визначається через цілі діяльності по відношенню до певних категорій людей, не обмежуючи види, форми і методи впливу. Т. Г. Деревягіна визначає теоретико-методологічні аспекти благодійності як функціонуючу систему соціальних установ, спрямованих на вирішення соціальних проблем та завдань, незахищених верств населення³.

¹ Володин А. И., Шахматов Б. М. Утопический социализм в России: хрестоматия [Текст]; общ. ред. А. И. Володина. М.: Политиздат, 1985. 590 с.

² Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 року № 5073-VI // Офіційний вісник України від 12.02.2013, 2013 р., № 9, стор. 9, стаття 325, код акта 65660/2013.

³ Деревягина Т. Г. Теоретико-методологические аспекты благотворительности // Социальные технологии, исследования. 2006. № 4. С. 35–46.